

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

březen 2024

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

v pondělí 19. února mělo být naše hlavní město ochromeno rozsáhlým protestem zemědělců. Nezávislý pozorovatel měl na být dojmu, že čeští sedláci přijeli traktory do metropole hájit zájmy náš všech. Agropodnikatelé se totiž nezřídká stavějí na základě své schopnosti produkovat potraviny do role privilegovaných členů společnosti. V demokratické zemi má samozřejmě právo v rámci možností protestovat kdokoli a téměř za cokoli. Pokud je však za veřejného nepřítele označen klimatický aktivista dobrovolně se přilepivší k silnici, jak by mělo být pohlíženo na několik stovek zemědělců, kteří své stroje nabyté z evropských peněz zneužili k systematickému blokování pražské dopravy? Krutou ironií

Z obsahu tohoto čísla:

Sezóna pro sýkory.....	2
Opravujte elektroniku!.....	2
Den Země v Písku 2024.....	4
Žluťucha orlíčkolistá v Bažantnici.....	4
Na pomoc obojživelníkům.....	5
Objevy detektiva Ledňáčka.....	6
Ekošpeky - 6. Jednorázové grily.....	7
Veletrh úspor energie.....	7
Příprava na jaro v Centru sociální.....	8
Ptačí hodinka.....	8
Večer s dokumentem - 121. díl.....	8
O času a vodě.....	11
Postapokalyptický urbex podle.....	12
Březnové květy Jirky Wagnera.....	13
Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi..	13
Zabíjačka.....	14

osudu k protestům proti té zlovolné EU, která většinou z nich zajišťuje více než důstojné zemědělské podnikání (viz [zde](#)). Není pak příliš velkým překvapením, že jedním z hlavních organizátorů je agrobaron Zdeněk Jandajsek, který skrze svůj zemědělský holding (jeden z největších v ČR) čerpá evropské dotace v řádu miliard Kč (viz např. [zde](#) nebo [zde](#)). Další organizátoři a podporovatelé pražské demonstrace pak pocházejí z české design formace a proruské scény a jejich cílem není ani tak náprava naší zemědělské situace, ale rozvrat politického dění (viz [zde](#)). Akce také navazuje na nedávné protesty snažící se zvrátit spravedlivější rozdělování zemědělských dotací částečně ve prospěch menších farmářů. Trnem v očích protestujících je také Green Deal a snahy o ekologizaci českého zemědělství navýšením podílu mimoprodukčních ploch nebo snížením výměr půdních bloků. Naštěstí již v den akce bylo jasné, že vše skončí kvůli připravenosti Pražanů a nízké účasti fiaskem. Od demonstrantů daly ruce pryč všechny stavovské zemědělské organizace, protože bylo brzy jasné, že o zemědělství jako takové tady příliš nejde. Vše trefně shrnul známý český sedlák Daniel Pitek (viz [zde](#)). Agrobiznys po česku se tak opět ukázal v celé své kráse.

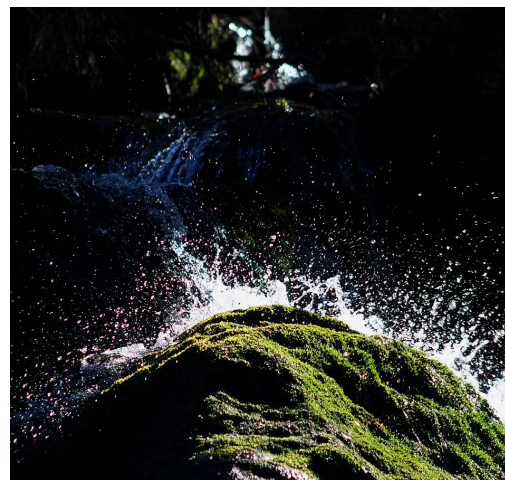

Foto Roman Szpuk

Přejeme vám příjemné prožití jarního období, váš Kompost. -jj-

Reakce, příspěvky, odběr: jan.juras@knih-st.cz

Archiv čísel: www.knih-st.cz/kompost

Ohlédnutí

Sezóna pro sýkory

V podstatě jen pár týdnů před zahájením další hnízdní sezóny jsme se vydali k úpravě, vyčištění a evidenci náhradních ptačích příbytků v rámci Strakonice. I když se asi touto činností nedá vyzkoumat něco převratného, má každoroční akce své hmatatelné výsledky. A také nás dokáže vřdycky alespoň něčím malým překvapit. Letos to byla jasná dominance sýkor v podílu všech obsazených budek. Těch je na několika strakonických lokalitách rozvěšeno na sedm desítek. A díky několikaleté evidenci je možné sledovat „efektivitu“ jednotlivých budek a také zjednat nápravu, pokud je některá z budek po několikaleté neobsazenosti - tedy z nějakého důvodu ptákům nevyhovuje.

Loňská hnízdní sezóna, kterou jsme vyhodnotili až letošním (pozdnějším) čištěním budek, patřila k těm nejvydařenějším vůbec. Obsazenost dosáhla zhruba 90 %. Neobsazených nebo pouze jako azyl využitých budek bylo pouze 8. Dá se tedy říci, že hnízdní potenciál byl téměř naplněn. V sedmi případech byla budka pravděpodobně obsazena dvakrát za sezónu a třikrát byla obsazena jiným druhem, než jsou běžné sýkory a vrabci. Jednalo se patrně o brhlíky a strakapoudy. V odvěkém statistickém souboji mezi sýkorami a vrabci tentokrát dominovaly sýkory, které budku obsadily ve 38 případech (vrabci v 11). Celková vysoká obsazenost může naznačovat celkově úspěšnou hnízdní sezónu nebo nedostatek přirozených hnízdních příležitostí. Pokud bude tento stav přetrvávat i v sezóně následující, bude na místě uvažovat nad navýšením počtu vyvěšených budek.

Když se na akci tohoto ražení podíváme trochu s odstupem, je možné konstatovat, že se jedná o činnost, která je pro všechny účastníky tak trochu pod rouškou tajemství. Nepřicházíme do přímého kontaktu s předmětem ochrany a řadu souvislostí si musíme domýšlet. Nevíme, jaká by byla situace, kdyby námi připravené a obhospodařované budky neexistovaly. Dokázali by si ptáci najít něco jiného, nebo by vůbec nezahníždili? Každopádně jediným hmatatelným důkazem úspěchu těchto akcí jsou hnízda, která každoročně v budkách nacházíme. 50-60 pravděpodobně úspěšných hnízdění za sezónu už dává pěkných pár stovek ptačích životů. Na druhou stranu jsme si vědomi, že vyvěšování ptačích budek je spíše nouzové řešení a může pouze přispět ke zmírnění globálních nebo místních problémů. Za úbytkem zpěvného ptactva celkově stojí nedostatek přirozené potravy (úbytek hmyzu), hnízdních příležitostí (nedostatek starších dutinových stromů, úbytek keřových porostů ve městech) a predace (zejména neadekvátní podpora koček v lidských sídlech). Je také důležité si uvědomit, že kvůli kořistnickému způsobu současného intenzivního zemědělství se část ptactva stahuje právě do měst a obcí, které mohou za určitých okolností představovat vhodné prostředí. Je však pouze na nás, aby to nebyla oáza života jenom částečně. -jj-

Foto Eva Hadová

Překopávky

Opravujte elektroniku!

Tento článek by také mohl nést podtitul: Kterak snížit svou spotřebu chytrých telefonů a notebooků? Poměrně objemná ekologická stopa elektroniky již není v současné době ničím neznámým. Globálně se odhaduje na nějaká 3 % celkových emisí, což je podobně jako např. lodní doprava (viz [zde](#)). Následky naší závislosti na digitálních technologiích je možné rozdělit do dvou oblastí. Ta viditelná spočívá ve spotřebě materiálů k výrobě nových přístrojů, z nichž nejproblematictější je oblast drahých kovů. Zde do hry vstupují nejen environmentální, ale i závažné sociální souvislosti. Tím méně viditelným dopadem je pak spotřeba energie. Zdaleka to není jen ta pro napájení a dobíjení naší elektroniky, ale také ta, která je potřebná pro přenos a ukládání enormního množství dat putu-

jícího virtuálním prostorem. O tom všem už jsme v Kompostu psali (viz [č. 10/2021](#)).

Pojďme se však podívat blíže čistě na hardwarovou stránku věci u nejčastěji používaných digitálních technologií - chytrých telefonů a notebooků / laptopů, případně všech příbuzných přístrojů. Globální environmentální dopady výroby a recyklace elektroniky byly velmi naléhavým způsobem rozebrány v dokumentu Zemřít pro design (viz Kompost [č. 9/2022](#)). Z filmu vykrystalizoval jeden důležitý poznatek. I když bude námi použitá elektronika správně předána k dalšímu zpracování, zabrání se tak pouze menší části problému. Rozhodující jsou důsledky výroby nových přístrojů a nejčastější způsoby recyklace těch doslouživších - ta zhusta probíhá v zemích třetího světa, kde má velmi dramatické dopady na životní prostředí i zdraví a životy pracovníků. Jedinou efektivní cestou je tak snižovat naši celkovou spotřebu digitálních technologií.

Společně s technologickým rozvojem v této oblasti jde ruku v ruce i snižování ceny výrobků. V dnešní ryze konzumní společnosti se tak stalo normou, že spotřebiče nejsou vyměňovány až na úplném konci své životnosti, ale také v průběhu - při běžných poruchách, při zastarávání hardwaru vůči softwarovým (mnohdy záměrným) požadavkům nebo jen z tak módy a rozmaru. A při našem rozhodování hraje podstatnou roli to, že nákup nového přístroje nepředstavuje žádnou citelnou finanční újmu. Náklady na pořízení nového běžného smartphonu nebo notebooku jsou dnes již tak nízké, že vstupují jako významný faktor do rozhodování, zda porouchanou elektroniku vůbec opravovat, nebo rovnou pořídit novou.

Foto CC0

A zde se dostáváme k pointě tohoto příspěvku. Jako společnost jsme se dostali do bodu, kdy se rozhodování o opravě smrskává do této primitivní otázky i v případě spotřebičů, které ještě před pár lety představovaly poměrně významnou položku našich rodinných rozpočtů. Takové uvažování by tehdy vůbec nepřicházelo v úvahu. Za neustálým snižováním cen elektroniky stojí v první řadě masová produkce, která dokáže stlačit režijní náklady na minimum, pokles kvality a životnosti výrobků a samozřejmě také přesun výroby daleko na východ, kde se nechají znatelně přiškrcovat mzdové náklady a také náklady na dodržování norem (včetně těch environmentálních). A toho využívají jak procesy výrobní, tak recyklační.

Optika, zda opravovat, nebo neopravovat bohužel končí na horizontu našich zájmů a financí; nikterak nezohledňuje ekologickou stopu výroby nových přístrojů. Určitě existuje nemálo případů, kdy je pořízení nové věci opodstatněné a lákavá je rovněž představa nové záruční lhůty. Neplatí to však zdaleka všude.

Bohužel se takovému přímočarému rozhodování kromě zákazníků nevyhýbají ani ti, kteří do oprav mohou promlouvat. U prodejců elektroniky je to vcelku jasné. U těch, kteří mají schopnosti takové přístroje opravovat, už o něco méně. Ale naštěstí v současné době existuje nemálo výjimek. Jejich zviditelnění a doporučení bych rád věnoval následujících pár řádek.

Za posledních několik měsíců jsem musel řešit poruchu svého chytrého telefonu a již staršího notebooku. V obou případech jsem zvolil uživatelsky krkolomnější cestu pokusu o opravu. A nakonec jsem rád, že jsem tak učinil. Myslím si, že jsem tím výrazně prodloužil životnost obou přístrojů a ušetřil životní prostředí o následky výroby a dovozu těch nových.

Pro opravu notebooku jsem využil živnostníka v oboru počítačového servisu v blízkosti mého bydliště, pro opravu chytrého telefonu pak službu [opravmobil.cz](#) rovněž s kamenným sídlem nedaleko. U obou přístrojů se nakonec jednalo o ne úplně jednoduchou výměnu jedné porouchané součástky. Co se týče nákladů, ty sice byly téměř poloviční, jaké bych pravděpodobně investoval do nákupu nového přístroje, což by mnoho lidí mohlo odradit. Ale z pohledu výše uvedeného to alespoň pro mě pořád dává smysl. Navíc jednání bylo vždy korektní na rozdíl třeba od arogance, se kterou se můžeme často potkat třeba v autoservisech nebo u některých řemeslníků.

Pokud před podobným rozhodováním stojíte a nejste si jistí, můžete nejdříve v podobných provozovnách požádat o diagnostiku závady - někdy je to zdarma, jindy zaplatíte symbolickou částku v řádu stokorun.

Podobných služeb naleznete dnes již celou řadu. A nemusí se vždy jednat o klasické servisy. Služba [swappie.com](#) nabízí nákup repasovaných iPhoneů, a navíc umožňuje odprodej starších kusů. Z velké části tak minimalizuje dopady výroby nových přístrojů. Podobný sortiment naleznete i na webu [pocitarna.cz](#), který se specializuje na repasované notebooky. Nutno dodat, že pojem repasovaný zdaleka není to samé, co „z druhé ruky“. Mělo by se jednat o přístroje po předchozí výměně důležitých komponent, renovované, odzkoušené... Případně o zboží z pronájmu nebo zboží, které sloužilo jako výstavní. Většinou mají i novou (i když zkrácenou) záruční dobu. Riziko poruch nebo předčasného defektu by tak mělo být snižené.

Podobných služeb je v současné době samozřejmě na výběr více a rozšiřují tak možnosti šetrnějšího přístupu k zaužívané praxi, kdy je chytrý telefon vyměňován každý

rok nebo dva jenom proto, že je na trhu zajímavější model nebo že na to prostě máme. Podobné myšlení by bylo záhodno opustit. A hlavně - stejné možnosti oprav namísto nákupů se dnes nabízejí i v mnoha dalších odvětvích. -jj-

Den Země v Písku 2024

Připravujeme pro Vás druhý ročník kulturně vzdělávací akce Den Země v Písku, jehož letošním tématem je VODA. Budeme se interaktivním způsobem věnovat lokálním aspektům životního prostředí, jež se dotýkají každého z nás v Písku a jeho okolí. Bohatý program se bude odehrávat v Městské knihovně Písek, na Alšově náměstí a na Havlíčkově náměstí. Kulturní program se chystá i do Divadelky Písek a Balzam Café.

Akci pořádá spolek Aktivní Písek ve spolupráci s Městem Písek, kanceláří SMART Písek, Biologickým centrem Akademie věd České republiky, Národním parkem Šumava, spolkem Voda a zeleň v Písku a dalšími partnery.

Na co se můžete těšit?

- Prostřednictvím mikroskopů v mobilní laboratoři Biologického centra AV ČR odhalíte tajemství života ve vodě a seznámíte se s kvalitou vody nejen z řeky, ale i té, kterou pijeme doma.
- Na vlastní oči uvidíte hromadu odpadů, který produkuje, a zároveň se dozvíte, jak se s ním dále nakládá a jak vy sami můžete přispět k jejich správné likvidaci.
- Seznámíte se s projekty místních studentů základních i středních škol, kteří chtějí přispívat k citlivějšímu přístupu k přírodě, ve které žijeme.
- Můžete se zapojit do eko-workshopů, navštívit některou ze zajímavých besed, výstav nebo divadelních představení, užít příjemný večer při prezentacích aktivních lidí na Pecha Kucha Night.
- Zjistíte, jak fungují společnosti našeho města, jejichž činnost se životního prostředí bezprostředně dotýká, a co pro nás připravují na další roky.
- Na doprovodný jarmark přijďte navštívit stánky lokálních výrobců a prodejců, se kterými se zde můžete seznámit, dozvědět se více o tom, co dělají, a také podpořit jejich podnikání.

Foto archiv spolku Aktivní Písek

Celou akci budou také doprovázet tematické workshopy a kreativní dílničky pro děti. Přijďte s námi ve dnech 19. a 20. 4. 2024 oslavit Den Země v Písku. Akce je vhodná pro celou rodinu bez věkového omezení. Těšíme se na Vás!

Václav Klement, spolek Aktivní Písek

Žluťucha orlíčkolistá v Bažantnici u Pracejovic

Žluťucha orlíčkolistá (*Thalictrum aquilegifolium*) patří do druhově početné čeledi pryskyřníkovitých (*Ranunculaceae*). Její český i latinský druhový název, které leckomu mohou znít skoro jako nějaký jazykolam, znamenají v obou případech totéž, tedy že rostlina má listy podobné svému příbuznému ze stejné čeledi - orlíčku obecnému (*Aquilegia vulgaris*). Pokud ještě nekvete, dala by se s ním docela klidně i zaměnit. Tomu se však snadno vyhneme při trošce pozornosti, protože žluťucha oproti orlíčku má ochlupený stonek, navíc roste v odlišných biotopech. Zatímco orlíčku vyhovují běžné louky a světlé listnaté nebo smíšené lesy, žluťucha preferuje stanoviště více zamokřená a s těžšími, na živiny bohatšími půdami (vlhké louky, lužní a roklinové lesy). U nás se jedná o druh celkem hojně zastoupený především v horských oblastech, a žluťucha tudíž v Česku není zařazena do červeného seznamu ani legislativně chráněna.

V regionu jižních a jihozápadních Čech se žluťucha orlíčkolistá nejvíce vyskytuje na Šumavě. Ale budeme-li se s touto krásnou a impozantní (dorůstá výšky až 120 cm) rostlinou chtít setkat, nemusíme nutně kvůli tomu cestovat až tam. Stačí se důkladně obléknout (kvůli husté vegetaci a intenzivnímu výskytu klíšťat i komárů) a vyrazit do přírodního rezervace.

Plně rozvité květy, foto Alan Šturm

vace Bažantnice u Pracejovic, která leží asi jen dva tři kilometry západně od centra Strakonice. Žluťuchy zde vždy v období mezi květnem a červencem (v závislosti na počasí) rozkvétají svými nápadnými a bohatými květenstvími a ve svěže zelené trávě pokrývající sejpy (štěrko-pískové kopečky vytvořené ve středověku lidmi při rýžování zlata z řeky Otavy) je při jejich vzrůstu opravdu nelze přehlédnout. A to navzdory okolnosti, že v areálu Bažantnice rostou dosti roztroušeně, zpravidla v počtu 1-3 kusů na každém jednotlivém místě, a jejich množství celkově není nijak velké. V dané lokalitě obvykle nepřesáhnou počet deseti až patnácti kusů za sezónu. Najdeme je teprve hlouběji uvnitř tamního dubového lužního lesa.

Květy žluťuchy orlíčkolisté také představují zajímavou záležitost. Vytvářejí nápadné a početné hroznovité květenství typu vrcholová lata (panicula), které je složeno především z mnoha vonných fialových tyčinek lákajících opylující hmyz. Oproti několika desítkám těchto výrazných tyčinek obklopujících pestíky s jednodílným semeníkem má však každý z květů pouhé čtyři drobné a nenápadné žlutozelené okvětní lístky, jež navíc brzy opadají. Uvnitř květů se obvykle vytváří jen málo nektaru. Květy odkvétají průběžně a postupně se objevují plody - dlouze stopkaté nažky - nejprve zelené, teprve po uzrání zhnědnou. **Alan Šturm**

Použitá zdroje:

1) HOSKOVEC, L.: *Thalictrum aquilegifolium* L. - žluťucha orlíčkolistá / žltuška orlíčkolistá, internetový článek ze 16. 7. 2007 - viz [zde](#).

2) RANDUŠKA, D., ŠOMŠÁK, L., HÁBEROVÁ, I.: Farebný atlas rastlín, Obzor, Prvé vydanie, Bratislava 1983.

3) SPOHNOVÁ, M., GOLTE-BECHTLEOVÁ, M., SPOHN, R.: Co tu kvete?, Euromedia Group, Vydání druhé, Praha 2021.

4) *Thalictrum aquilegifolium* - žluťucha orlíčkolistá, Pladias - databáze české flóry a vegetace. www.pladias.cz.

Celkový habitus rostliny, foto Alan Šturm

Na pomoc obojživelníkům na Strakonicku a Prachaticku

Nejteplejší zima v historii sledování a hlavně nejteplejší únor za posledních sto let asi tento rok vyžene obojživelníky na jejich rozmnožovací pouť velmi brzo. V podstatě za pět minut dvanáct tak zveme na sérii zásahů ve prospěch této velmi zranitelné skupiny živočichů. Nejspíš to bude znít jako klišé, ale letos se bude hodit opravdu každá ruka, a to nejen při již rozpláňovaných akcích na stavbu dočasných migračních bariér, ale také při následných pravidelných záchranných přenosech přes komunikace. Naše působnost se zase nepatrně rozšíří, budeme tak vděční za jakékoli nabídky výpomoci nejen u Strakonice, ale také v oblasti Bavorova, Netolic a nově i Prachatic.

Foto Eva Hadová

Již v neděli 3. 3. se opět vydáme k Velkému Vepřskému rybníku ([zde](#)), kde vystavíme tři kratší úseky bariér u křižovatky poměrně frekventovaných komunikací. Sraz je ve 13 hodin na místě; pro spolujízdu ze Strakonice a zajištění nářadí nás prosím kontaktujte na posta@csop-strakonice.net. Pokud bydlíte v okolí Bavorova nebo Netolic a měli byste zájem pomoci při přenosech v době tahu, absence lidí na tomto úseku je akutní a situaci by výrazně vylepšil každý jednotlivec. Jen na tomto místě se každoročně podaří do bezpečí přenést přes tisíce zvířat.

Výstavbou migračních bariér zhruba 400 metrů dlouhých navážeme následující víkend i u Strakonice při Volyňské silnici. Sejdeme se v sobotu 9. 3. ve 14 hodin zhruba v [těchto místech](#). Chápeme, že akce nikdy nebude svou atraktivitou dosahovat některých jiných víkendových kratochvílí, ale můžeme nabídnout alespoň podíl na záchraně dalších stovek ohrožených zvířat, příjemné odpoledne na jarním sluníčku, partu skvělých lidí a nějaké to posezení po dobře vykonané práci. Více se dozvíte v [události](#). Pokud jste ze Strakonice nebo blízkého okolí a rádi byste se nově zapojili do záchranných přenosů („žabích hlídek“), určitě nás také kontaktujte pro více informací. „Služby“ na dvou úsecích u Strakonice skládáme dle časových možností účastníků - jedná se 1-2 hodiny v době soumraku v některý nebo některé dny v týdnu. Všechny nováčky samozřejmě odpovídajícím způsobem zaškolíme.

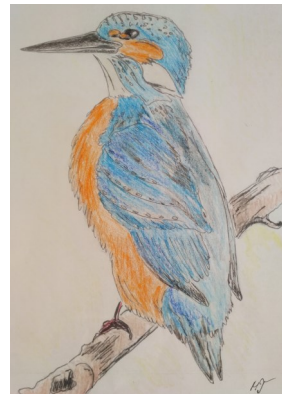
Letos nově budeme pravděpodobně nějakým způsobem řešit i kritický migrační úsek u Prachatic. Jedná se o koncentrované místo žabího tahu v zatáčce frekventované

silnice za Prachaticemi u Fefrovských rybníčků ([zde](#)). O lokalitě jsme se dozvěděli od dobrovolnice, která se tady snažila obojživelníkům vlastními silami pomáhat. Tento rok samozřejmě uvítá pomoc. Pokud jste z Prachaticka, rádi vás propojíme.

V případě, že shledáváte několik jarních odpolední a večerů ve prospěch obojživelníků jako smysluplné trávení času, budeme rádi, pokud se nám ozvete. Možnosti výpomoci vám můžeme ušít na míru dle vašich časových dispozic. Aktuality také můžete sledovat v této [facebookové skupině](#). -jj-

Objevy detektiva Ledňáčka

Pozor, pozor! Blíží se jaro a v krajině přibývá prvních květů a dokonce už i mláďat. Kdo chce být nápadný, jako třeba větvičky dřínu obalené žlutavými střepečky, toho si snadno každý všimne. Ale jinak je tomu u těch, kdo se schovávají. Mají proč. Ti neopatrní by se mohli stát něčí vítanou kořistí. Týká se to například zajíčků březňáčků. Jsou čerstvě narození, mrňaví, zbarvení stejně jako hnědá holá hlína, a když se takové novorozeňátko přitiskne k zemi a dělá, že tam není, má naději na přežití. Pro nás je to ovšem zvláštní pomýšlení na takové divné dětství bez společnosti a bez her.

Někdy se zajecí mládě zpočátku tulí ke svému sourozenci, ale později je radši samo. Příroda to dokonce zařídila tak, aby zatím nevydávalo žádný vlastní pach. A aby jeho maminka měla pro něj mimořádně tučné mléko. Stačí tedy jedno krmení za 24 hodin, nejlépe za tmy, nenápadně. Kromě toho se ti malí už ve stáří pouhých tří dnů začínají i pást. Velmi rychle se pak osamostatní. Stačí jim k tomu měsíc. Ke kousání rostlinné potravy je vede i to, že jim neustále dorůstají zuby řezáky, podobně, jako je tomu u řádu hlodavců. Zající a králíci jsou ale kupodivu z jiné rodiny. Patří mezi zajícovce. Odlišují se od hlodavců mimo jiné tím, že si nepřidržíjí potravu předními tlapkami.

Je to až neuvěřitelné, ale zajecí maminka může čekat dvoje mláďata zároveň. Týden před narozením těch starších už je znovu březí. Zárodky se vyvíjejí 42-44 dní, kojení trvá asi tak 21 dní, a tak se zajecím daří mít i čtyři vrhy za rok. A jak to samička zařídí, aby predátora nepřivedla k mláďatům její vlastní stopa? Obejde mladé kruhem a pak se k nim přiblíží dlouhým skokem. Podobně to zající dělají, když se chtějí ukrýt oni sami. Nejdřív přeběhnou o něco dále, pak se stejnou cestou vrátí a teprve skočí. A to po větru a hodně daleko, i přes dva metry. Skryjí se pak do chráněného dolíku, třeba si jej trochu i upraví, a protože mají dobré krycí zbarvení, nejsou takřka vidět. Zima jim díky dobré srsti není. A když sněží, nechají sníh na sebe napadat, aby z něj vznikla útulná jeskyňka. Spíše jim vadí přemíra deště, hlavně mláďatům.

Aby to měli zající ještě o něco lepší, jsou to vynikající běžci. Mají zadní nohy delší než přední, dokážou výborně pelášit a kličkovat, obrovskou rychlost 60-70 km/hod. vyvinou skoro od samého začátku, a ještě k tomu jsou vytrvalí. Mají objemné plíce a velké srdce, desetkrát větší než třeba králík. S tak výkonnou pumpou v těle jsou ve velké výhodě. Jejich specialitou je běh do kopce, v kterém jsou praví mistři. Však také ze savců uloví dospělého jedince leda tak vlci nebo toulaví psi. Liška sotva. Může ovšem najít a ulovit mládě. Od doby, kdy se provádí vakcinace lišek proti vzteklině a zvýšil se tak jejich počet, je to na stavech zajíců poznat.

Právě s ohledem na zranitelnost mladých se dá zajecích nepřátel vyjmenovat hodně, protože k nim patří i draví ptáci (káně, poštolka, moták, jestřáb, výr, krkavec, straka, vrána...), lasička, jezevec atd. a také zavlčené druhy jako šakal zlatý nebo psík mývalovitý. Malého zajíčka zmůže dokonce i ježek. Bohužel, jak to bývá, největším nebezpečím je lidská civilizace. Chemikálie, automobilismus, velké lány, meliorace, zemědělská technika... Proto také zajců i přes jejich schopnost dobře se množit od poloviny 70. let minulého století citelně ubylo. V sedmdesátých a osmdesátých letech minulého století se od nás ještě ke všemu vyvezlo několik tisíc zajců do Francie, a to nejen pro genetické oživení, ale hlavně na lov.

Foto Vilém Hrdlička

Později u nás došlo, doslova na poslední chvíli, k omezení odstřelu. A dokonce se začali do naší krajiny vypouštět i zající uměle odchovaní, což ale bylo z mnoha důvodů velmi problematické a nic se tím nevyřešilo. Je jasné, že ničím nelze nahradit příznivé změny v životním prostředí. A o to se zajímá i detektiv Ledňáček, protože ví, že přirozené podmínky pro život jsou tím nejdůležitějším. S tím souvisejí i jeho otázky pro nás:

- Pro dospělé: Co se dá pro zajíce udělat, aby se jim žilo lépe?

- Pro rodiče vědecky založených školáků: Jak se zajíci mezi sebou dohodnou, komu bude které území patřit? A jak to tam pak mají zařízené?
- Pro rodiny s batolaty: Malé děti si rády hrají na zaječí úkryt i hopsání, na divoké honičky i na panáčkování. Zajíci ušáci jsou jim sympatičtí. Můžeme jim přečíst třeba půvabnou knížku Daisy Mrázkové „Haló Jácíčku“ (i když příliš neodpovídá skutečným zaječím zvykům) nebo jiné tituly se zaječími hrdiny: „Putování zajíce Chlupáčka“ od Miloše Vysockého, „Zaječí romanci“ od J. Holečka a J. Tomečka atd. A z těch nových je velmi oblíbená série knížek a videí o „oříškových“ zajíčcích, z nichž první má název „Hádej, jak moc tě mám rád!“ Texty vytvořil Sam McBratney, obrázky Anita Jeram. Určitě stojí za to si všechny díly vypůjčit nebo i koupit, i když ve srovnání s přírodou obsahují jedno velké zkresení. Víte jaké?

Odpovědi najdete na straně 13. **-ah-**

Ekošpeky - 6. Jednorázové grily

Dnešní pokračování seriálu bude drobným, ale zato opravdovým a vydatným ekošpekem. Když jsem obdržel tip na tuhle záležitost, ihned mě napadlo, jestli psát o něčem tak příšerném nebude kontraproduktivní a neudělám výrobku spíš nechtěnou reklamu. Ale spoléhám na to, že čtenáři našeho časopisu mají dostatek ekologického smýšlení a produkt by za nevěřícího kroucení hlavou zavrhlí sami i bez mého přičinění.

Řeč bude o jednorázovém grilu. Jedná se o hliníkový výrobek s deklarovanou délkou hoření kolem jedné hodiny. Součástí je vanička s dřevěným uhlím, papír napuštěný tekutým podpalovačem a grilovací mřížka. Seženete jej i za méně než stokorunu a dá se předpokládat, že bude využíván všude tam, kde je klasické grilování zapovězeno. Co jsem se doslechl, výrobek je velmi oblíbený mezi řidiči kamiónů, kteří si tímto způsobem zpříjemňují čas povinných přestávek.

Foto CCO

Pokud si to shrneme, pro přípravu maximálně několika málo porcí jídla vznikne odhadem nejméně 100 gramů jednorázového hliníkového odpadu. To je asi jako pět nápojových plechovek. Nezdá se to moc, ale dokážu si představit, že se mnozí tomuto způsobu přípravy jídla věnují opakovaně nebo pravidelně. Když odmyslíme konkrétní environmentální dopady, je zarážející samotná bizarnost takové a podobných aplikací. Doba se změnila v instantní kolotoč, kdy vůbec nepřemýšlíme, co děláme a jaké to má dopady na naše okolí. Hlavně, že dojde k uspokojení nějaké krátkodobé potřeby.

Odkaz na žádný konkrétní výrobek zde zveřejňovat nebudu. Pokud budete chtít, najdete si jej snadno sami. Na internetu je také k dispozici několik „instruktážních“ videí a recenzí. Není překvapením, že se věnují pouze technologické stránce věci, a fakt, že jde především o jednorázový hliníkový odpad, svorně zamlčují.

Napadá vás podobný ekošpek? Podělte se s námi. **-jj-**

Veletrh úspor energie – Wels, Horní Rakousko

Veletrh úspor energie WEBUILD Wels 2024, největší rakouská událost zaměřená na stavby, rekonstrukce a úspory energie, bude hostit návštěvníky od 6. do 10. března. Tato akce představí nejnovější trendy ve stavebnictví, bydlení a energetice, přinášející novinky a zajímavosti v oboru. Veletrh bude rozdělen do čtyř výstavních oblastí, a to: energetika a úspory energie, stavba, bydlení a interiéry a sanitární zařízení.

Již tradičně organizuje Energy Centre České Budějovice v pátek 8. března 2024 autobusový zájezd pro zájemce z České republiky. Tento zájezd zahrnuje vstupenku na veletrh a společnou prohlídku části veletrhu v českém jazyce.

Zájezd na prestižní Veletrh úspor energie v rakouském Welsu, pořádaný Energy Centre České Budějovice, nabízí jedinečnou příležitost pro všechny zájemce o moderní trendy ve stavebnictví a energetice. Tato akce také slouží k propojení odborníků, firem a nadšenců na jednom místě.

Odjezd z Českých Budějovic je v 8:30 hodin a plánovaný návrat je v 17:00 hodin. Cena zájezdu: 490,- Kč. Cena zahrnuje autobusovou dopravu z Českých Budějovic do Welsu a zpět, organizovanou prohlídku veletrhu v českém jazyce a vstupenku na veletrh v hodnotě 13,5 EUR. V ceně jízdného není zahrnuto cestovní pojištění.

Podrobnější informace a možnost přihlášení jsou dostupné na [webu](#). Dotazy lze směřovat na telefonní číslo 387 312 580 nebo e-mailovou adresu olga@eccb.cz. **Olga Hintermüllerová**

Příprava na jaro v Centru sociální pomoci Vodňany

Pomalou a jistě se nám probouzí příroda, dny se začínají prodlužovat, a tak v našem domově začínáme s výsevem semínek. Společně s uživateli jsme se domluvili, co si všechno letos vysejeme. Kontrolovali jsme, jestli máme správný substrát na výsev a jestli máme dostatek semen. Také jsme umyli a připravili květníky a truhlíky.

Začali jsme výsevem paprik. Zelená, červená, žlutá a kapie – všechny tyto druhy letos s uživateli zkusíme vypěstovat. Přidali jsme k tomu i bylinky, pažitku a rozmarýn. V březnu nás čeká více práce. Přibudou rajčata, řepa, ředkvičky a kedlubny. Máme v plánu i patizon nebo cuketu. Také si vysejeme něco pro radost. Třeba afrikány, tolik oblíbené rostliny našich babiček.

Radost nám dělá, když vidíme, že se pomalu zvedá zem a vykukuje na nás malý klíček. Plánujeme, co všechno dobrého si z vypěstovaných plodin připravíme - z rajčat rajčatový salát, z cukety placky a z ředkviček? Ředkvičky si nakrájíme a dáme si je na chleba s máslem. To bude dobrota!

Za CSP Vodňany aktivizační pracovníce Petra Seberová

Foto archiv CSP Vodňany

Ptačí hodinka

Sčítání ptáků na krmítku je aktivitou České společnosti ornitologické (viz také [Kompost č. 2/2021](#)). Letos se konal již 6. ročník 5. – 7. ledna 2024. Zapojit se může každý. Stačí si jen na hodinku spustit Ptačí hodinku na počítači (online formulář). Objeví se obrázky ptáků, ke kterým zapisujeme jen největší počet v daný okamžik, např. přiletí 5 koňader a pak sedm –

Foto Eva Legátová

zapišeme sýkora koňadra 7. Můžeme zaznamenat i ptačí druh, který neznáme, a také ptáky, kteří jsou v okolí krmítka. Po uplynutí hodinky vyplníme ještě údaje o místě pozorování a o pozorovateli a potvrdíme odesláním. Sčítat můžeme víckrát. Cenné je i takové pozorování, kdy žádný ptáček nepřiletí. Letos jsem sčítala na zahradě v Chanovicích v sobotu ráno, kdy jsem měla 4 druhy ptáků (sýkora koňadra a modřinka, hrdlička zahradní a mihl se krahujec obecný), a v neděli ráno, kdy bylo nasněženo a počet druhů se zdvojnásobil. Přibyli vrabec domácí a polní, kosi černí pochutnávající si na jablkách, červenka obecná a pěnkava obecná. Mimo dobu sčítání se zde vyskytují střízlík obecný, zvonek zelený a čížek lesní. V Přírodovědné stanici v Horažďovicích si Ptačí hodinku vyzkoušely v pátek i děti na kroužku pod vedením Mgr. Kateřiny Trnkové. Na jejich krmítko zaletí brhlík lesní, mlynařík dlouhoocasý a strakapoud velký. Výsledky z celé ČR viz [zde](#). **Eva Legátová**

Večer s dokumentem - 121. díl – Zrušme KRNAP

Jelikož je hlavní turistická sezóna za dveřmi, pojďme se opět po čase věnovat tématu overturismu, což je v současné době největší hrozba pro všechny „provažené“ destinace. Správa Krkonošského národního parku ve spolupráci s cestovatelem Janem Juračkou připravila chytlavý snímek, který se snaží s náznakem lehké ironie v názvu vnést osvětu mezi návštěvníky nejen jednoho z našich národních parků.

Když odhlédneme od pointy sdělení, můžeme konstatovat, že dokument je bezesporu velmi pěkně zpracovaný a tematický rámeček pojednává vkusně a polopaticky. Není ani tak problém, co se snaží film sdělit a jakým způsobem. Je mířen na běžné návštěvnické nešvary (chození mimo vyznačené

stezky, rušení zvířat) a všeobecně se snaží pojednat o samotném tématu overturismu. Osobně jsem však úplně nepochopil, na koho je konkrétně zacílen a jestli by vlastně neměl být natočen tak trochu o něčem jiném.

Hlavní zásady chování řadového návštěvníka na území KRNP jsou zpracovány velmi vkusně, vtipně a zapamatovatelně. Např. připodobnění návštěvy národního parku k návštěvě luxusní restaurace, kde musíme také dodržovat řadu psaných i nepsaných pravidel, mi připadá vystihující. Ale za celou půlhodinku trvání dokumentu jsem se nemohl zbavit dojmu, že hlavní cílovou skupinou jsou nanejvýš žáci základní školy. Většina věcí, která zaznívá, je natolik notoricky známá, že mi to celé připadalo jako těžké podceňování. Tedy notoricky známá pro turistu s alespoň elementární přítomností inteligence a ohleduplnosti.

Pokud měl dokument cílit na možná poměrně širokou skupinu tzv. instagramových turistů, pak si nejsem jistý, jestli je zvolená forma ta správná. A jestli má vůbec šanci se k této skupině dostat. Protože jestli je něco nosným rámcem overturismu, pak jsou to právě ony profláklé highlighty, kam sběratelé líbítek a ostatních dopamin povzbuzujících bodů na sociálních sítích nejčastěji míří. Takoví „turisté“ jsou fenoménem doby a asi těžko jim vysvětlíme, že někde v horách nebo národním parku je kromě těch několika nejvyhledávanějších míst ještě řádově více těch méně navštěvovaných, která jsou však mnohdy krásnější a více skutečné. Oni by tam totiž stejně asi nešli. Museli by tam totiž po svých – a to už je namáhavé, zdouhavé a navíc by sdíleli místo, které skoro nikdo nezná.

A teď trochu ruku na srdce a nazývat věci pravými jmény. Celé téma umně ztvárněné v dokumentu mi připadá těžce schizofrenní. Na jednu stranu se snažíme řadového overturistu klepat přes prsty, když se vymočí cestou na Sněžku, na druhou stranu nevnímáme, že jsme přelidnění nejčistších partií našich národních parků způsobili sami – systémově benevolentním přístupem k zážitkové infrastruktuře, která se zhoubně rozrůstá všude tam, kam se naučí jezdit větší množství lidí. Nebo kam jich jezdí tolik právě proto, že je tam ta infrastruktura k dispozici.

Kdysi jsem četl geniální sdělení: „Před cestou do nějakého pro mě nového místa si projdu příslušné turistické průvodce a webové stránky, vytipuji si ta nejvyšší, nejméně populární místa... a pak se jim velkým obloukem vyhnou.“ Ze své vlastní zkušenosti znám, že pokud někam vede lanovka, je tam hotel, velké parkoviště nebo stánek se zmrzlinou, vím, že můžu očekávat jedině. Davy lidí, které sem rozhodně nedorazily vychutnávat zážitek z pobytu v přírodě. Pokud budou naše národní parky prošípany půjčovnami elektrických koloběžek, apartmány a restauracemi, nemůže nikdo očekávat, že tam bude jezdit méně lidí. Pokud budou jako houby po dešti vznikat další stezky v korunách stromů, sjezdovky a wellness areály, budou do hor namísto návštěvníků se zájmem o přírodu jezdit kořistníčtí požitkáři, kteří berou chráněná území pouze jako tapetu své předražené dovolené.

Nejen my všichni, ale zástupci správ by si měli sáhnout do svědomí, do jaké míry je ještě možné ustupovat developerským zájmům na přetváření našich národních parků v parky zábavní. Nemůžeme totiž na jedné straně pokutovat turistu za pohozený papírový kapesník, a na druhé straně sem lákat statisíce dalších tím, že povolujeme výstavbu něčeho, co by tu vůbec nemělo být. A je úplně jedno, jestli to schováme za vznešené fráze jako svoboda podnikání, podpora turistického ruchu nebo rozvoj pracovních míst.

V tomto ohledu se ironické zvolání „Zrušme KRNP“ zas tak úplně neminulo. Část Krkonoš jsme masové turistice už nedávno obětovali. Na Šumavě se to samé odehrává nyní. Ještě pořád však máme v rukou osud dalších cenných území.

Snímek je k dispozici [zde](#). -jj-

Pozvánky - březen 2024

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Kurzy zdravého vaření

úterý 12. 3., nebo čtvrtek 14. 3. Vždy od 18 hod. na ZŠ Povážská (Nad Školou 560, Strakonice)

Sezóna kurzů probíhá 1x měsíčně do května. Jednotlivé kurzy na sebe nenavazují, hlá-

sit se můžete i jednorázově. Budeme se věnovat zejména nahrazování konkrétních živočišných potravin zdravějšími a šetrnějšími rostlinnými alternativami. Tématem březnového kurzu budou **uzeniny**. Kurzovné 150 Kč, lektor Ing. Jan Juráš. Přihlašování: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244.

Zelené otazníky - Jak ovlivňují rybníky kvalitu povrchových vod?

středa 20. 3., 18 hod., společenský sál ŠK (III. nádvoří strakonického hradu), vstupné dobrovolné

Rybníky, naše mělká jezera, jsou součástí krajiny již stovky let a zrcadlí se v nich dopady různých aktivit. Jak ovlivňují koloběh živin a látek v povodí? Proč většina rybníků svou barvou připomíná spíše green golfového hřiště a mohou za to pouze rybáři? Co všechno nám mohou rybníky nabídnout a jak zlepšit kvalitu jejich vody? Na tyto a další otázky se pokusí odpovědět Ing. Jan Potužák, Ph.D., vodohospodář podniku Povodí Vltavy. -jj-

Pobočka ŠK Za Parkem zve:

Pondělní zastavení

PO 18. 3. Setkání s literaturou, tentokrát se vzpomínkami na **Jindřicha Šimona Baara**. Od 16:00, pobočka Za Parkem.

Přírodovědný výlet do okolí Lipky

SO 23. 3., sraz v 10:30 na železniční stanici Lipka, kde bude čekat profesionální průvodce Josef Pecka (poplatek 100,- Kč, až na místě). Půjdeme do okolí **Michlovy Hutí** (Michlův Mlýn, Alpská vyhlídka, úbočí Světlé hory, Světlohorská nádrž...). Délka trasy cca 11 km. Zpět z Lipky jede vlak např. v 15:27.

Ledňáčci

Schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. Sraz v 16:00 před zámekem u vývěsky ŠK. Ve **ČT 7. 3. si vyzkoušíme pletení pomlázky, 14. 3. půjdeme k řece utopit Morenu**. Info pobočka ŠK Za Parkem nebo Vladimíra Blahoutová (775 919 485 – formou sms).

Bližší informace:

Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem, Husova č. 380, Strakonice. Otevřeno PO a ČT 13–18, ST 8–12 hod. Kontakt: 380 422 720, eliska.buckova@knih-st.cz. -ah-

Pozvánky odjinud:

Semínkovny, permakultura a SWAP rostlin

pátek 8. 3., 17 hod., sál Městské knihovny Písek

Návrat k tradicím a krok k soběstačnosti.

Proč se v roce 2024 pustit do semenaření? Jak začít a kde najít ta správná semínka? To prozradí **Klára Hrdá**, která před 9 lety založila v České republice občanskou iniciativu Semínkovna, dlouhodobě se věnuje propagaci domácího semenaření, lektoruje kurzy pro dospělé a vede projektové dny pro děti. Dozvíte se, že domácí semenaření není raketová věda a zapojit se může každý.

O permakultuře a jejích principech, trvalé udržitelnosti, soběstačnosti a rovnováze následně pohovoří **František Langmajer**, který říká: „Vše potřebné k životu už tahle planeta vymyslela. Stačí jen tyto mechanismy ctít a nebojovat s nimi.“

Během večera můžete v rámci swapu vyměnit přebytky svých sazenic, rostlin i semínek. **Jana Marková**

Drobné smetí

Podle některých zdrojů je dosažení klimatických cílů stále reálné

Naděje vzbuzuje stále rychlejší rozvoj obnovitelných zdrojů energie. Podle propočtů

by tak mohlo být ještě dosaženo závazků poslední klimatické konference COP 28 v Dubaji. Více viz [zde](#).

Celý minulý rok bylo o 1,5 stupně tepleji než před průmyslovou revolucí

Průměrná teplota byla po celých 12 měsících loňského roku o více než 1,5 °C vyšší, než byl průměr předindustriálního období. Pařížská klimatická konference z roku 2015 se zavázala tuto hranici nikdy nepřekonat. Více se dočtete [zde](#).

Samozásobitelství zeleninou v ČR roste

Podle statistických údajů představovalo pěstování zeleniny v roce 2022 už pětina podíl na celkové spotřebě. O samozásobitelství se nějakým způsobem pokouší zhruba půl miliónu domácností. Více informací viz [zde](#). -jj-

Literární okno

O času a vodě

O závažnosti globální klimatické změny již byly popsány hory papíru, ale nic moc se nezměnilo. Na vině je kromě složitosti a neuchopitelnosti problému také delší časový horizont, na kterém se odehrává. A i když se z pohledu geologického jedná o děsivý fořr, optikou délky lidského života velmi snadno vyprchává do neurčitosti. Spisovatel Andri Snaer Magnason zkouší obě tyto roviny propojit v kulisách mizejících (nejen) islandských ledovců prostřednictvím poměrně dost neutřelého textu.

Kniha je výživným míchaným nápojem sestávajícím z rodinných příběhů, národních (severských) mýtů a naléhavé environmentální agitace až žalozpěvu. Autor se tak pokusil téma klimatické změny zachytit naprosto originálním způsobem, a pokud jste kromě ekologie i příznivci historie a vlastivědy, určitě si přijdete na své.

Kniha nemá jednu hlavní osu vyprávění, témata se velmi volně přelévají. Pohybujeme se zejména na Islandu, který byl ještě v nedávné historii chápán jako panenský kus planety, dostatečně velký, aby mohl vstřebat rozpínající se průmysl, turismus a další projevy lidské civilizace. Když však byla cenná nížina Kringilsárrani zatopena obří přehradou, aby mohla být vyráběna elektřina pro továrny na výrobu hliníku, mnozí zpozorněli. „Island, který unikl nejhorším dopadům průmyslové revoluce, se hodlal dopustit všech chyb 20. století v prvních letech století 21.“

Stejně „nevyčerpatelné“ se jeví i ledovce, pokrývající značnou část rozlohy Islandu. Od poloviny 20. století jsou pod dohledem Islandské glaciologické společnosti, jejíž měření přineslo závažná fakta. Největší islandský ledovec Vatnajökull jen za 20. století ztratil zhruba 10 % svého objemu. Dosud se hovořilo v této souvislosti jen s následky v podobě vzestupu hladiny světového oceánu, ale např. v Himaláji mohou být dopady ztráty nebo značného úbytku ledovců ještě fatálnější. V této oblasti rovnoměrně dotují vodou mnohé asijské veletoky. Prudké odtávání může způsobit děsivé záplavy a následná sucha a neúrody. Na vodě himalájských ledovců jsou přímo či nepřímo závislé stovky miliónů lidí.

Na pozadí globální klimatické změny, která je na Islandu více než patrná i za mizivou délku jednoho lidského života, autor rozplétá další environmentální problematiku. Daří se mu nejen trefně hodnotit současný stav, ale vše zasazuje do historického a sociologického kontextu. Období exponenciálního boomu všech civilizačních a spotřebních charakteristik posledních několika dekád chápe jako naprosto bezprecedentní období, jehož aktéři si plně neuvědomují rozsah a dopady svého konání. „Nyní je ohroženo tolik živočišných druhů, že si někteří biologové připadají jako nádeníci na Noemově arše. Po celém světě lidé usilují o záchranu druhů v naději, že tyto druhy přežijí do doby, kdy skončí současná exploze konzumu a plýtvání, kterým se lidstvo momentálně oddává.“

Kniha od vznešených mýtů přechází k nekompromisním přirovnáním. Na jedné stránce se tak dozvíte, že posvátná kráva ve východních filozofiích často představovala právě ledovec, který svými „struky“ napájí horské veletoky. Na další stránce je pak uveden propočer, že zastavením evropské letecké dopravy po erupci islandské sopky Eyjafjallajökull byly ušetřeny emise větší, než které byly vyvrženy do atmosféry při samotném výbuchu. Nebo že pro přechod na ekologicky šetrnou energetiku by postačilo vydat pouhá 2-2,5 % světové-

ho HDP. „Ve světle toho, že oceány i celý svět jsou v ohrožení, je 2,5 % HDP směšně nízká částka. Američané po deset let utráceli zhruba 2,5 % svého HDP na to, aby dostali tři lidi na Měsíc.“

Na druhé straně však stojí ropné zájmy. „Ropný průmysl si chrání zisky a už přes třicet let vede proti klimatologům propagandistickou válku. Ropné společnosti si kupují politiky a financují think-tanky, aby veřejnost mátl stejnými metodami, jaké se využívaly ke zpochybňování škodlivosti kouření.“ Namísto rozumu a analytického uvažování jsou naši hlavní hnací silou přízemní a blahobytné zájmy. Konspirační teoretici o jedné světovládě měli zčásti pravdu. Vítězem však není spiknutí samozvaných vůdců, ale globalizace a konzum. „Když ale odhlédneme od náboženství a politických názorů, zdá se, že převážná část lidstva chodí ve stejných botách značky Nike, po kapsách nosí stejné telefony Samsung a doma má stejný televizor Sony, kde se na obrazovce střídají stejné filmové hvězdy.“...“V jedné a té samé univerzitní budově jedni předpovídají závažné dopady neomezeného růstu na planetu s omezenou životností a druzí vyučují specializace, které mají cíl přesně opačný.“...“Ekonomický růst nerozlišuje mezi udržitelností a neudržitelností. Je to stejné, jako kdybychom nedělali rozdíl mezi posilováním a tloustnutím nebo kdybychom pohlíželi stejně na růst embrya v děloze a na bujení zhoubného nádoru.“

Na nosnou konstrukci knihy - čas a vodu - autor navěšuje ještě jedno důležité téma. S globální změnou klimatu úzce souvisí i okyselování moří - záležitost snad ještě více skrytá a neurčitá, přesto fatální svými dopady a nutností řešit v co možná nejkratším časovém horizontu. Současný stav v podstatě představuje obětování velké části světových korálových útesů. „Příští generace se budou ptát, jaké hodnoty vedly ty nešťastníky, kteří tenkrát Zemi vládli, k rozhodnutí, že se korálové útesy mají obětovat. Jaké priority vyznávali?“...“Od civilizovaných vlád se očekává, že budou omezovat svobodu jednotlivce, aby nemohl škodit ostatním, a pokud nám demokratický systém nedovolí brát ohledy na budoucí desetiletí, je demokracie pouhou iluzí. Zájmy firem a jejich pohodlnost mají větší váhu než zájmy oceánů, atmosféry a všech vnoučat, která se kdy na světě narodí.“

Původně jsem toho chtěl ke knize napsat ještě mnohem více, ale omezený rozsah článku a mnohvrstevnatost textu mi to nedovolují. Historie je pomíjivá, čas a voda vše jednou smažou. Ale máme šanci díky tomu všemu nahlédnout do možné budoucnosti a pokusit se ještě zahrnout jiným směrem.

Knihy O času a vodě je natolik zvláštní, že už jen proto stojí za to si ji přečíst. Je k dispozici ve fondu ŠK. -jj-

Postapokalyptický urbex podle Adolfa Lachmana

Jste-li pravidelnými čtenáři našeho časopisu, jistě jste zaznamenali seriál „Urbex – místa, která si příroda bere zpět“. Začal v čísle [11/2019](#) a měl deset dílů. Možná jste se od té doby začali více zamýšlet nad tím, jak si rostliny i zvířata oddechnou, jakmile jim někde vznikne prostor opuštěný lidmi. Jak by to asi vypadalo, kdybychom se (nejspíš po nějaké katastrofě) stáhli do pozadí ještě víc? Pravým mistrem takových fantazií je výtvarník Adolf Lachman, rodák z Pardubic (nar. 1977). O tom se přesvědčili ti, kdo ho znají třeba z internetu, a hlavně ti, kdo někdy navštívili některou jeho výstavu. Teď zrovna jedna taková příležitost je, a sice až do 24. 3. v Praze v galerii Villa Pellé (viz [zde](#)).

Jak vyplývá z komentářů k obrázkům, v romantickém postapokalyptickém Lachlandu se rozmnožily roztodivné bytosti, jejichž povaha je částečně technická a zčásti přírodní. Na rozdíl od nás lidí tak dalece nepodléhají vášním a sobectví, a tak žijí v krajíně ohleduplně, s rozumem. Vědí, že mají žít a nechat žít a že právě takhle je to správnější než smutná zkušenost z „nadvlády“ lidstva.

Stejnou myšlenkou byl A. Lachman veden i při vývoji počítačových her v rámci nezávislého herního vývojářského týmu Amanita Design. Na výstavě je možné nahlédnout, jak se chovají postavičky z hry Machinarium nebo Samorost 3 - a protože díky jejich podnikavosti, dobré vůli a roztomilému vzhledu si je snad každý divák okamžitě zamiluje, patří k tomu nejlepšímu, co výstava nabízí. Prostředí, v němž se příběhy odehrávají, připomíná někdy smetiště, někdy zase líbezné mechové zákoutí, tak jak to k Lachlandu patří. Samozřejmostí je i hudba a spousta neobvyklých a vtipných nápadů.

K výstavě patří i jiná témata a nejsou o nic méně působivá, ale ta prozrazovat nebudu. Přidám už jen odkaz na rozhovor s Adolfem Lachmanem a jeho spolupracovníkem Václavem Blínem o hře Samorost 3 – viz [zde](#). A ještě drobné varování v podobě jedné z Lachmanových hlášek. Zdá se, že Lachland i přes své klady může být sem tam přece jenom i nebezpečný!

„Přistihl jsem kůrovce, jak útočí na ovce.“ -ah-

Foto František Ortmann

Březnové květy Jirky Wagnera

Který z těch březnových květů vybrat? Volím podléšku! Podléšku mám spojenou se starobylým vrchem Prácheň. Je jich tam plno! Celým jménem jaterník podléška. Malá, trvalá květinka. Kvítky na chlupatých stoncích si nejraději lebedí ve světlých listnatých lesích, pod křovinami. Je to ale bylinka, co do stanoviště, rozmarná. Někde, jako na té Práchni, ji najdeme v celých kobercích, v jiných oblastech však zcela chybí. Možná i proto, že je to rostlina vápnomilná. Zajímavé že, že blankytně modré kvítky nemají vždy stejný počet lístků: většinou jen šest, jindy i deset. A také je zvláštní, že kvetou právě osm dní. A že jejich semínka roznášejí mravenci. A že jejich listy vyrostou až po odkvětu, ale pak vydrží celý rok až do příštího jara.

A jak ta podléška ke svému jménu přišla? Jaterník podle trojlaločných listů, které tvarem připomínají játra. A podléška (lidově podlíška) podle jejího oblíbeného stanoviště pod lískovými keři. S čímž souvisí i slovo les. Tak býval nazýván blízký les, kde rostly hojně i lísky, jejichž proutí používali dávní venkované k výrobě domácích a hospodářských potřeb. Vzdáleným lesům se říkalo hora, hvozď, šuma.

Zvu na procházku březnem.

Foto Jiří Wagner

ZIMA POSTARU

jíním studí.

Kos však už zná

píseň o jaru.

DO VŠEHO STRKÁ

jarní vítr.

Jak kůzle

i do mě trká.

PODLÉŠKO MODRÁ,

teď zdá se mi,

že ty jsi

nebem na zemi.

ACH, KDE SE TU VZAL?

Sníh březnový!

Nikdo ho

nechtěl, nečekal.

POLE ČÍM DÁL VÍC

zelenější.

Přehánka

spěchá od Hydčic.

Listovka

Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi

- Co je asi tím nejdůležitějším, to je důkladné pozorování zaječích návyků a potřeb, aby bylo jasné, co jim zajistit a na co naopak dávat pozor. Dokud jich bylo v krajině plno, nikdo se o ně tak dalece nezajímal. Lidem spíš vadili, a to hlavně kvůli škodám na zelí apod. a kvůli okusu kmínků a větví listnatých stromů (i když to se dá omezit ochranou sadů a nabídnutím náhrady v podobě ostříhaných větví).

Poukazuje na to například Jiří Andreska v knížce „Čas hájení, čas lovu“ a uvádí své vlastní poznatky. Mezi ně patří to, že předjarní takzvané honcování zajíců (divoké honičky a potyčky) je spíše bojem o teritoria než o samičky. Území, které si ten který jedinec vybojuje, může být pro něj pak i hodně nebezpečné přítomností silnice nebo tím, že je ve velkém poli daleko od lesa nebo meze. Zatímco ochrana srnčat při zemědělských činnostech je aspoň trochu zajištěna, u zajíců je obtížnější a je nedostatečná. Větší rozrůzněnost krajiny, po které se už dlouho volá, je tedy nutná nejen pro koroptve a další ubývající drobné živočichy, ale právě i pro zajíce. Jde o obnovení mezí, remízků, o dostatek vláhy... A víte, jestli umí zajíc plavat? Přeborník v tom není, ale v případě potřeby si poradí a přeplave dokonce i řeku!

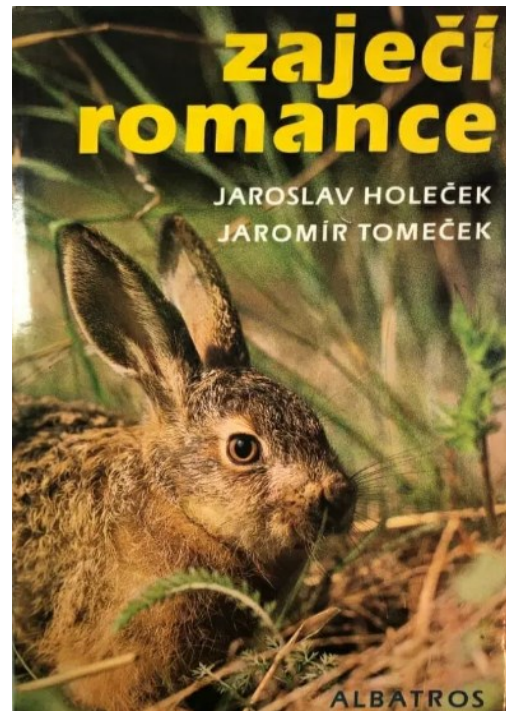
Důležitou informací je také to, že zajíci nepijí a že si dostatek tekutin (hlavně samičky při kojení) zajišťují požíráním šťavnaté potravy. Dospělý jedinec v létě spotřebuje až 1 kg zelených rostlin denně, což při hmotnosti těla kolem 4 kg je opravdu hodně. Jednotvárnost krajiny, její náchylnost k vysušení, náhlá změna nabídky potravy po sklizni... to všechno je zajícům na škodu. A když jsou oslabení, snáze podléhají chorobám a toxickým látkám – viz např. článek z Ekolistu [zde](#). Bude-li veřejnost brát všechna ta nebezpečí vážně, bude mít i větší snahu k nápravě. Hodně by pomoh-

la také naše větší střídmost, protože pak by se krajině odlehčilo celkově a bylo by to dobré pro všechny – včetně nás.

- Na rozdíl od mláďat mají dospělí zajáci aktivní pachové žlázy. Jejich výměškem si potírají přední tlapky a pak i celý povrch těla. Druzí jedinci podle stop čichem poznají, kde už je území obsazené. Po něm pak vedou pečlivě udržované ochozy, a to obvykle v okruhu 1-3 km od pelechu. Chodníčky jsou udupané, a když na nich překáží nějaké rostliny, zajíc je ukousne. Při útěku se to potom dobře hodí. A hlavně se hodí velká opatrnost. Zaječí uši jsou, jak známo, mimořádně velké, citlivé, a navíc dokonale pohyblivé, tak, aby umožňovaly naslouchání do všech stran. Oči umožňují téměř kruhové zorné pole a jsou přizpůsobené soumráčnému způsobu života. Tlapky jsou i zespodu osrstěné a pohyb je tichý. Při pomalém hopkání a častém zastavování se dá dojít do bezpečí, ačkoliv zaječí pelíšek není ani pod zemí, ani v jeskyni, ani na stromě, ale jen tak někde pod křovím, na holé zemi. A někde poblíž jsou připravené ještě další pelechy. Pro jistotu, na střídání.

- V knížce zajiček dovádí se svým tatínkem, což se v přírodě neděje. To ale nemusí úplně malé děti zatím ještě vědět. Zaječí rodina je alegorií té lidské a čtenáři i jejich potomci mají radost z toho, jaká je tam hezká pohoda a soudržnost.

-ah-

Zdraví a strava

Zabíjačka

Zabíjačka a zdravé vaření určitě nejde dohromady, ale svět rostlinných ingrediencí je natolik rozmanitý, že dovoluje vytvořit všechny známé a oblíbené speciality i v rostlinném provedení. Máte rádi tlačenkou, ale nejste smíření s tím, co jejímu vzniku všechno předcházelo? Je tady řasa agar. Chtěli byste prdelačku, ale nechcete kvůli tomu nechat podříznout někomu krk? Žádný problém. Stačí rozmixovat super zdravou červenou řepu. Krom toho, základní zabíjačkové ingredience jsou ty původní „staročeské“ - jako třeba ječné kroupy. Takže žádná exotická přehlídka nových surovin a postupů se neodehrává. Zabíjačka je pro někoho symbolem předjaří, pro někoho představuje náš ne úplně pohodový vztah ke zvířatům, které nazýváme hospodářskými. Naše rozhodnutí se na tomto nepodílet nás však nemusí zcela připravit o naše oblíbené chutě. Rostlinné varianty zabíjačkových pokrmů tak nevznikly pro naši nezdolnou touhu konzumovat vše, co připomíná maso a masné výrobky, ale proto, že je jejich příprava jednoduchá a rychlá. A také proto, aby zmizel argument, že se rozhodnutím stravovat eticky připravíme o své dosavadní gastronomické zážitky. Jak dopadly zabíjačkové experimenty na únorových kurzech zdravého vaření, se můžete přesvědčit z následujících receptů.

Foto -jj-

česnek. Zalijeme zbývající vodou, osolíme, opepříme a několik minut vaříme. V závěru přidáme umixovanou řepu, majoránku a necháme ještě krátce povařit.

Vegan tlačěnka

Ingredience: voda (cca 500 ml), agar (3 lžičky), kostka rostlinné bujóny nebo ekviva-

Rostlinná prdelačka
Ingredience: vařené ječné kroupy (šálek), vařené fazole adzuki (šálek), červená řepa (polovina menší bulvy), voda (celkem cca 1,5 l), polovina póruku, celer (1/4 bulvy), česnek (4-6 stroužků), sůl (cca 2 lžičky), drcený pepř, majoránka (1-2 lžice), rostlinný olej
Postup přípravy: Fazole adzuki namočíme na několik hodin, slijeme a uvaříme doměkka v čerstvé vodě. Ječné kroupy uvaříme doměkka v mírně osolené vodě. Řepu rozmixujeme s cca 0,5 litrem vody. Na oleji orestujeme nadrobno pokrájený celer, v závěru restování přidáme nejmenno pokrájený pórek a utřený

Rostlinná prdelačka

lent sypaného, sůl (1/2 lžičky), sójové kostky (cca 50 g), marinované tofu (cihla) nebo podobná rostlinná alternativa masa, drcený pepř, rostlinný olej, další sůl a koření na ochucení sójového masa

Postup přípravy: Sójové kostky uvaříme doměkka v osoleném a okořeněném nálevu. Slijeme a necháme alespoň zčásti vychladnout. Tofu pokrájíme na malé kostky a na malém množství oleje na pánvi orestujeme dozlatova. Smícháme se sójovými kostkami, opeříme a případně ještě dochutíme. Agar metličkou rozmícháme společně s bujónem a solí ve vodě. Přivedeme k varu a několik minut povaříme. Během chladnutí, když začne nálev houstnout, smícháme s připraveným rostlinným masem. Směs vlijeme do zvolené formy a necháme důkladně vychladnout. Podáváme s jarní cibulkou a octem.

Prejt z mungo fazolí

Ingredience: mungo (cca 200 g), bulgur nebo podobná obilovina (cca 150 g), světlé pohankové kroupy (cca 150 g), 2 cibule, česnek (6-8 stroužků), sójová omáčka (cca 2 lžíce), drcený kmín (cca 1 lžíce), majoránka (cca 2 lžíce), drcený pepř, rostlinný olej, sůl

Postup přípravy: Mungo na několik hodin namočíme. Slijeme a důkladně uvaříme v čerstvé vodě doměkka. V osolené vodě uvaříme bulgur a pohanku doměkka (každé zvlášť). Na pánvi orestujeme pokrájenou cibuli a v závěru restování přidáme utřený česnek. Mungo umixujeme a smícháme se všemi ostatními ingrediencemi. Dle chuti dosolíme a dokoříme. Pečeme v papírem vyložené a olejem vylité formě na 210 °C cca 30 minut. -jj-

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,

Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Václav Klement, Alan Šturm, Olga Hintermüllero-vá, Petra Seberová, Jiří Wagner, Eva Legátová, Jana Marková

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2024

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE